

303041

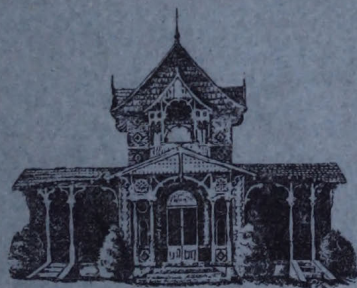
7

A

KOMÁROMVÁRMEGYEI ÉS VÁROSI
MUZEUM-EGYESÜLET

1901/2. ÉVI

ÉRTESITŐJE.



Szerkeszti:

WESZELOVSZKY JÁNOS

egyleti titkár.

XV—XVI. ÉVFOLYAM.

Spitzer Sándor könyvnyomdája Komárom. 1903—405.

MAGY. AKADEMLA
KÖNYVTÁRA

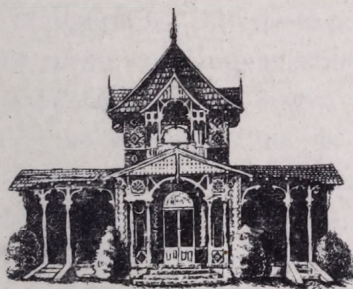
A

KOMÁROMVÁRMEGYEI ÉS VÁROSI

MUZEUM-EGYESÜLET

1901/2. ÉVI

ÉRTESITŐJE.



Szerkeszti :

WESZELOVSZKY JÁNOS

egyleti titkár.

XV—XVI. ÉVFOLYAM.

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA



TITKARI JELENTÉS

A KOMÁROMVÁRMEGYEI ÉS VÁROSI MUZEUM-EGYESÜLET

1901. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL

Tekintetes Közgyűlés!

Egyesületünk 1901. évi működéséről szóló jelentésem első sorban is azon örvendetes és kedvező fordulatról számol be, mely az egyesület történetében beállott. A komáromvármegyei és városi muzeumegyesület ugyanis hosszú időn át nem tapasztalt érdeklődés tárgya volt 1901. évben és hála az egyesület lelkes vezetőinek és buzgó tagjainak, kik egyesületünk ügyét oly szívesen felkarolták, a nagy közönség is hovatovább tudomást vesz az egyesület zajtalan kulturalis működéséről és nemes céljairól, melylyel a közművelődés nagy ügyét kívánja szolgálni. Mértékadó köreink szinte figyelemre méltatták a megújulás útján haladó és ennek nehézségeivel küzdő együletünk törekvéseit, legalább ennek tulajdoníthatjuk azt az örvendetes következményt, mely a széles körökben megnyilvánuló pártfogásban és az erkölcsi testületek anyagi támogatásában nyilatkozott meg. Az egyesületünk irányában megnyilatkozó ezen kedvező felfogás eredményezte, hogy egyes műpártolók részéről a lefolyt évben is nagyon sok és értékes tárgygyal szaporodott muzeumunk, mely tárgyak részletes ismertetését alább leszek szerencsés előadni.

Ha visszapillantunk egyesületünk ez évi pályafutására, úgy találjuk, hogy az eléje kitűzött nemes czél és az ügy fontosságának tudata, melyet szolgálni van hivatva, vezette egyesületünket ezen évben is, s az alapszabályokban körvonalozott hivatásának az egyesület a lefolyt évben is megfelelni igyekezett, teljesítvén mindazon kötelességeket, melyeket magára vállalt.

Az egyesület évi közgyűlését 1901. évi május 12-én tartotta tagjainak élénk érdeklődése mellett, a hozott határozatok végrehajtottak.

A közgyűlést megelőzőleg, tagjai az elmúlt 1900. évi jelentést megkapták, mely tartalmazta az egyesület alapszabályait és a pénztári jelentésen kívül az év történetére vonatkozó adatokat. A jelentés keretében helyet foglalt még két buzgó tagtársunknak, Milch Armin és Szendrey Imre uraknak becses dolgozata, melyek úgy az olvasó közönség, mint a sajtó egyértelmű tetszésével találkoztak. Az évi jelentést a társ egyesületeknek is megküldöttük, hogy azok is viszont az ő jelentéseiket küldjék.

Az évi közgyűlés egyik fontos tárgyát képezte az alapszabályok módosítása, mely oly értelemben történt, mint azt a belügyi m. kir. miniszterium kívánta. A módosított alakban felterjesztett alapszabályokat, melyeket 1901. évi július 17-én megerősítettek, 250 példányban kinyomattattuk s miután az 1900. évi jelentésben már ugyis benne foglaltattak, s az egyesület tagjainak szétküldettek, a külön kinyomatott alapszabályok további rendelkezésig a muzeum könyvtárában helyeztettek el.

A folyó ügyek elintézése, úgy a közgyűlés tárgyainak előkészítése czéljából, egyesületünk választmányja a szükséghez képest több ülést tartott.

Muzeumunk, mely a város legszebb pontján fekvő Esterházy-pavillonban nyert otthont, a város közönségének

nagylelküisége folytán, a téli hónapok kivételével, az év minden szakában nyitva állott a közönség számára és örömmel említem fel, hogy úgy a polgári, mint a katonai közönség sűrűen látogatta. A muzeumban elhelyezett tárgyak utbaigazító feliratokkal vannak ellátva, melyek a katalogust feleslegessé teszik. — Ez uton a muzeum iránt való érdeklődés mind szélesebb körben terjed és a muzeum ez uton is nem egy ajándék-tárggyal gyarapodott.

De nemcsak a vármegye és város közönségének rélegeiben támadt érdeklődés a Komáromvármegyei és városi muzeum-egyesület iránt, hanem a tudományos világ is figyelmére méltatta és pedig több alkalommal. Így elsősorban emeljük ki, hogy a muzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőisége Radisics Jenő ministeri tanácsos ur ő méltóságát, az Országos Képzőművészeti muzeum igazgatóját küldte ki muzeumunk elrendezésének megtekintésére, ki is azt behatóan megvizsgálván, ez irányban nagybecsű utbaigazításokat adott, egyuttal kilátásba helyezte, hogy a tárgyak elhelyezésére szolgáló szekrények helyett az egyesület a helyiségnek megfelelő diszesebb szekrényeket nyer.

Továbbá megtisztelte muzeumunkat látogatásával dr. Hampel József kir. udvari tanácsos, egyetemi tanár, a nemzeti muzeum régészeti osztályának igazgató őre, ki egész napon át tanulmányozta muzeumunkat, mindent körülményesen megtekintett, több érdekes feliratot lemásolt; hazánk ezen első archeologiai szaktekintélye szintén elismerését fejezte ki a látottak felett és az elrendezést illetőleg is megelégedésének adott kifejezést.

Dr. Kusinszky Bálint, a székesfőváros muzeumának tudós őre, kinek kiváló érdeme az aquincumi ásatás, s az ottani római kultúra feltárása, szintén megtekintette muzeumunkat, több, a tudományos folyóiratokban ismertethető emlékeket talált.

Mindezekből azt az öröndetes jelenséget konstatalhatjuk, hogy muzeum-egyletünk mindegyre megszilárdulva, biztos irányban halad előre czélja felé, a melyből a jövőre nézve buzdítást és erőt merithetünk vármegyénk és városunk kulturális fejlődése irányában kifejtett munkánkban.

Kérem ezen jelentésem szives tudomásul vételét.



TITKÁRI JELENTÉS

A KOMÁROMVÁRMEGYEI ÉS VÁROSI MUZEUM-EGYESÜLET

1902. ÉVI MŰKÖDÉSÉRŐL.

Tekintetes Közgyűlés!

A Komáromvármegyei és városi muzeum-egylet életében 1902. év folyamán történt eseményekről van szerencsém következőkben beszámolni.

Azon meleg érdeklődés, mely egyesületünket 1901. évben körül vette, 1902. évben sem szűnt meg; a muzeumot sűrűn látogatták, nemes céljának, hogy a közművelődés ügyét előmozdítsa, ez évben is híven megfelelt. Már egy ízben alkalmam volt rámutatni ezen körülmény fontosságára; — ugyanis a muzeum látogatása igen alkalmas arra, hogy a közönségnek a kulturális ügyek iránti fogékonyságát felébressze, a mi a lefolyt évben is igen szépen megnyilatkozott. Sokan ajándékozások által, mások anyagi és erkölcsi támogatása által adták meleg érdeklődésük tanujelét.

Az egyesület alapszabályszerű működését 1902. évben is zavartalanul folytatta, a szükséghez képest választmányi üléseken intézte el az egyesület ügyeit. Évi rendes közgyű-

lését 1902. évi május 25-én tartotta meg tagjainak élénk érdeklődése mellett. Nem mulaszthatom el jelentésemben kiemelni, hogy úgy a hatóságok, mint az erkölcsi testületek által való anyagi támogatás ez évben sem maradt el, sőt ez örvendetesen fokozódott. Komáromvármegye közönsége 150 korona, a Komáromvidéki takarékpénztár 50 korona, a muzeumok és könyvtárak főfelügyelősége 400 korona segélyben részesítette egyesületünket, miért nem mulasztja el az egyesület hálás köszönetét e helyütt is kifejezni.

Muzeumunkat a lefolyt évben is felkeresték illustrius vendégek. Kiemeljük ezek sorából Wosinszky Mór szegszárdi apátot, a Magyar Tudományos Akadémia tagját, európai hírű archeologust, kinek lelkes agitatioja hozta létre a Tolnavármegyei muzeumot, mint általánosan elismert szaktekintély, Baranyay Géza igazgató kalauzolása mellett tekintette meg muzeumunkat, ritka szakértelmének számos becses tanácsot köszönhetünk tárgyaink meghatározását és elhelyezését illetőleg. A tudós régészt is meglepte muzeumunk, mely bár még szűk keretben elfér, mégis sok becses tárggyal rendelkezik. Több tárgyat különösen kiemelt, hogy azok nagyon ritkák, sőt némelyek unicumot képeznek.

Ugyancsak a nyár folyamán látogatta meg muzeumunkat dr. Cserny Béla kiváló régész is, egész napon át tanulmányozta felírtos emlékeinket, azokról vázlatokat is készített. Muzeumunk berendezése és tartalma felett ő is elismerését nyilvánította.

Ami az egyesületnek vármegyénkben folytatott kutatásait illeti, több helyütt eszközölt ásatásokat, melyekről más helyütt számolok be, itt csak azt említem fel, hogy a tatabányai kőszénbánya telepen is felkereste alulírott titkár, Alapy Gyula és Kirchner Gyula taglársak kíséretében

Rauczinger Vincze bányatanácsos igazgatót, ki nagy előzékenységgel mutatta meg a telepen talált régiségeket és kiállításba helyezte, hogy azok muzeumunkba fognak kerülni.

Értesítő jelentésemet azon óhajtással zárom be, vajha a megkezdett uton haladva, a Komáromvármegyei és városi muzeum-egylet mihamarább terebélyes fává izmosodnék, melynek árnyékában megtalálná a vármegye és városi régi kulturájának beszédes emlékeit!

Kérem ezen jelentésem tudomásul vételét.





A muzeum 1901. és 1902. évi gyarapodása.

A muzeum gyűjteményei ez években nagy részben adományok és ásatások alkalmával való lelet tárgyak, kisebb részben vétel által szaporodott.

Becsés ajándékaikkal gyűjteményeinket gazdagították:

Báró Solymossy Lászlótól római sarcophag diszitással két gyermek ábrával, egy feliratos nagy sirkő töredék, a XIV-ik római legió jelképes köve kecskefejű hallal és bőségszaruuval. Lelhely Bregetio.

Meszlényi István szatmári püspöktől 1 drb. bronzkori csákány, bronzból 24 cm. hosszú, karimás csucscsal. Lelhely Bregetio.

1 drb. bronzkori csákány, bronzból, szép patinával, 24 cm. hosszú, csucsos karimával. Lelhely Bregetio.

1 drb. bronzkori csákány, 23 cm. hosszú, bronzból, szép patinával, fent tompa élben végződik, ritka alak. Lelhely Bregetio.

1 drb. bőrdisz bronzból. Lelhely Bregetio.

6 drb. foglalat-töredék bronzból. Lelhely Bregetio.

1 drb. karperecz-töredék üvegpasztá. Lelhely Bregetio.

1 drb. bronzkanál. Lelhely Bregetio.

1 drb. csontgomb. Lelhely Bregetio.

2 drb. orsógomb agyagból. Lelhely Bregetio.

6 drb. római és ujabb pénz.

1 drb. régi kulcs.

1 drb. disztű ezüsből rubin és smaragddal kirakva.
3 drb. térkép a m. kir. honvédség elhelyezéséről.
2 drb. Magyarszentkorona országainak egyesített címerképe.

2 drb. Gróf Széchenyi István rézmetszetű arczképe.
1 drb. Bethlen Gábor arczképe 1621-ből, rézmetszet.
1 drb. Nándorfehérvár képe 1717-ből, rézmetszet.
5 drb. fénykép.
68 drb. különféleképpen csiszolt hegyjegecz.

Kathona Dezsőtől Megyerics:

5 drb. különféle nagyságu bögre.
2 $\frac{1}{2}$ drb. bronz karperecz.
1 drb. ekevas.
1 drb. laposlándzsa vasból.
3 drb. férfi s 1 drb. női koponya. Ezen tárgyak Megyericsről az ottani népvándorláskori leletből valók.

Vedrédi Józseftől:

1 drb. bronzkori nagy edény két füllel, alul diszitéssel.
1 drb. lapos alaku kisebb bögre.
1 drb. kisbögre füllel.
8 drb. bronzpityke.
1 drb. edény és patkó. Lelhely Duna-Radvány.

Pyber Páltól:

1 drb. nagy edény, szürke, karczolásokkal és diszitésekkkel, négy füllel.
2 drb. nagyobb szürke bögre, diszitésekkkel.
1 drb. kisebb szürke bögre, diszitéssel.
2 drb. bögre alja szintén diszitéssel.
1 drb. római ezüst és
1 drb. bronz-péncz

Medveczei Medveczky Zsigmondtól:

1 drb. lapos tetejü vassisak.
1 drb. tompa tarajos vassisak.

- 1 drb. mellvért töredék.
- 1 drb. vasbuzogány bordásgombbal.
- 1 drb. alabárd.
- 1 drb. nagy vaslándzsa.
- 3 drb. kisebb vaslándzsa.
- 1 drb. kis vaslándzsa levélalaku.
- 1 drb. nagyobb vaslándzsa négy éllel.
- 1 csucsban végződő szekercze alabárd.
- 4 drb. különféle alaku vasszekercze.
- 1 nagy harczy pallos gombba végződő.
- 1 nagy harczy pallos gomb nélkül.
- 1 drb. harczy pallos töredék gombbal.
- 6 drb. különféle alaku kardpenge.
- 1 drb. csontmarkolatos nagy kard.
- 1 drb. markolatos félkard.
- 1 nagy kard kosármarkolattal.
- 1 drb. lapos kardpenge.
- 1 drb. vitor.
- 2 drb. szablya.
- 1 drb. kisebb vaskard.
- 1 drb. tör gombosmarkolattal.
- 1 drb. patkó.
- 1 drb. rézkupa.
- 3 drb. edény.
- 5 drb. különféle nagyságu kőgolyó. Ezen tárgyak az érdi leletből valók.
- 1 drb. bronz lándzsa.
- 1 drb. bronz véső; gittai bronzlelet.
- 1 drb. Jogar, diszitéssel.

Dr. Konkoly Balázstól 17 drb. selyemre nyomtatott nemesi czimer (halotti levelek).

Tóth Lőrincz nyug. kir. Curiai tanácselnök ajándéka:

1. Magyar Akadémiai Értesítő 1847., 1853., 1854.,

1855., 1856., 1857., 1858., 1859., 1860., 1861., 1862.,
1863., 1865., 1867., 1868., 1869., 1870., 1871., 1872.,
1873., 1874., 1875., 1876., 1877., 1878., 1879., 1880.,
1881., 1882., 1883., 1884., 1885., 1886., 1887., 1888.,
1889., 1890., 1891., 1892., 1893., 1894., 1895., 1896.,
1897., 1899., 1900. évekről.

2. Magyar tudós társaság névkönyve 1836. és 1841.
évekről.

3. Fényes Elek Magyarország mostani állapota 1839.,
1840., 1841., 1843., 1844., 1848., 1861. évekről.

4. Fényes Elek, Magyarország geographiai szótára
1851. évről két kötet.

5. Fényes Elek, Magyarország statisztikája 1841. és
1860. évekről, két kötet.

6. Jogi szemle kötött és kötetlen kilencz évfolyam.

7. Magyar tudós akadémia almanachja 24 füzet.

8. Magy. tud. akad. jegyzőkönyvei egy kötet.

9. Magyar szemle 11 füzet.

10. Orsz. magyar gazd. egyesület évkönyve egy kötet
és 6 füzet.

11. Magyarországi kárpátgyesület évkönyvei hat füzet
és egy kötet.

12. Székely közművelődési egyesület évkönyvei 3 füzet.

13. Budapest statisztikája 3 füzet.

14. Gelléri Mór, Ötven év a magyar ipar történetéből
egy kötet.

15. Magyarország földművelése.

16. Magyar gazda kincses háza, egy füzet.

Különféle utmutatások, kalauzok, tudományos értekez-
letek, 40 füzet. Zrinyi Miklós, Dugonits András, Orczy
Lőrincz, Gvadányi József, Koháry István, Ráday Gedeon,
Rozgonyi Ede. Szigligeti Ede. Purgstaller Mór, Lisznyay

Kálmán, Gyöngyösy István, Reményi Ede — és több művész nő rézmetszetü arczképei.

A herkályi ásatásból 1 drb. vasszekercze, 8 drb. különféle alaku római téгла LVPICINITRB. felirattal.

Polony Lajostól hulló felső álkapocs-töredék.

A muzeum kinyitása alkalmával egyes ajándékozóktól 35 drb. régi pénz különféle évekből.

Nagy Józseftől 3 drb. kis ezüst Rákóczy-érem, I-ső Ferencz, I-ső Lipót, poltura ezüst, 8 drb. újabb ezüst pénz.

Sándor Miklóstól egy régi csiptető rézből, női alakot ábrázoló függentyü 2 drb., — XII. Leo pápának jubileumi bronzérme 1826-ból, — a győri szent missió érme 1888-ból, a győri kath. legényegylet 25 éves jubileumi érme 1874-ből, Pázmándy Horváth Endrének emlékérme.

Dr. Fáí Adolftól Győr szab. kir. város kiállítási érme 1874. évből, jubileumi emlékérem, 1 drb. Mária-érem.

Baranyay Gézától a légszesz-csővek lerakása alkalmával a Szent-András templom mellől a földből előkerült sárgaréz kereszt, egy tojásdad alaku keretben Szüz-Mária mellképe, — egy rómaikori bögre.

Dr. Nagy Vilmostól a svédországi utazása alkalmából a hügeni szigetekről hozott 3 drb. csucsos mészpát. (Donnerkeule.)

Czilling Józseftől carneol gomb.

Szitter Józseftől ágyugolyó a Dunakotrásból.

Szaák községtől feliratos római oltárkő.

Csepy Pál ekecsi plébánostól kőbalta töredék.

Mikecz Lajos mérnöktől bronzkori lándzsa.

Farkas Ferencz virthi földbirtokostól két bronzkori nagy edény.

Baranyay Géza e. igazgatótól római törhurok bronzból ezüst betéttel.

Kajdacsy Gyula kir. telekkönyvvezetőtől gyógyszerészi oklevél 1786. évből.

Schneider Lajostól Érsekujvár, Kövületek.

Körmendy Ferencznétől Komárom 5 drb. régi érem.

A m. kir. államvasutak tatai osztálymérnökségétől Ó-Szönyben talált római kőszir.

Vétel után szereztetett: Négy drb. tányér, Komárom városa látképe, 4 drb. szoborfej, 1 drb. kard, 1 drb. dom-borkép.

Midőn az ajándékozónak ezuttal is köszönetünket kifejezzük, egyttal kérjük a nagy közönséget, hogy ügyünket pártfogásukban részesítsék és a mennyiben régiség vagy műtárgy van birtokukban, azt muzeumunknak aján-dékozni sziveskedjenek.



Ásatások.

Hogy az archeologia terén az ásatás minő nagy fon-tosságu, azt szükségtelen e helyütt fejtegetnem, egyesületünk ennek ismeretében minden alkalmat felhasznál, hogy mu-zeumát ez uton is gyarapithassa. Ügybuzgó tagjai a tudó-másukra jutott lelhelyeket az egyesület vezetőségének tudó-mására hozzák, az igazgató az ásatás eszközlését elrendeli. Vedrédy József m. kir. kataszteri becslő-biztos Duna-Almás-on levő nagy kiterjedésű szőlőjét forgattatta, mely alkalommal régiségekre találtak s ezen körülményről egyesületünket ér-tesítette, mely az ásatást és kutatást eszközölte; szép bronzkorszakbeli edények és bronzpikkelyek kerültek fel-színre, melyeket Vedrédy ur muzeumunknak ajándékozott. Különben a szőlőterületnek a Duna felőli része olyan alaku, mely az ásatást illetőleg a legjobb eredményt engedik re-ményleni.

Úgyancsak bejelentés folytán értesültünk, hogy a herkályi erdőben egy dombterület van, mely erősebb dobbanásra kong, ezen terület megásatását az igazgató szintén elrendelte és méltóságos Solymossy László báró ur kegyes engedelmével eszközölte is. Az ásatás hónapokon keresztül folyt, eredménye egy római Castellum volt, melyben feliratos téglákat, harci eszközöket és edénytöredékeket találtunk, erről külön értekezik értesítőnk.

Megyerics község lelkes jegyzője, Kathona Dezső ur jelentette be, hogy a kavicsásás közben csontvázakat és régiségeket találnak. Az ásatás eszközöltetvén, megállapítatott, hogy ott népvándorláskorabeli temető volt, több csontváz, edények, bronzkarpereczeket találtunk, melyek muzeumunkban helyeztetek el; sajnos, hogy az esőzés és kedvezőtlen időjárás következtében az ásatást abba kellett hagyni, de ez évben folytatjuk.

Felkérjük ezuttal is egyesületünk tagjait és jóakaró barátait, hogy a mennyiben olyan körülmény tudomásukra jut, hogy ásatás folytán régiségek volnának találhatóak, ezt az egyesület igazgatójának bejelenteni sziveskedjenek.



Pénztári állapot 1901. évben.

Az egyesület pénztári állapota 1901. évben kedvező fordulatot vett, az egyesület úgy a magas ministerium, mint Komáromvármegye közönsége és a Komáromvidéki takarékpénztár részéről anyagi támogatásban részesült. Államsegélyképp 400 koronát, Komáromvármegye közönségétől 100 koronát, a Komáromvidéki takarékpénztártól 50 koronát kapott, ilyképp az egyesület vagyona a kiadások leszámítása után 1404 korona 41 fillért tett, mely összeget

azonban több évre átvitt kiadás és számla kiegyenlítés terhel, azonban azt felemészteni nem fogja, mint ezt a következő évre összeállított költségvetés is igazolja, az egyesület pénztári állása is biztosítva van és mindinkább szilárd alapot nyert.

1902. évben.

Az előző évi kedvező vagyoni állapot a lefolyt évben is folytatását nyerte, az egyesület anyagi támogatásban részesült, így a muzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségétől 400 korona, Komáromvármegye közönségétől 150 korona, a Komáromvidéki takarékpénztártól 50 korona évi segélyt kapott, mely az 1901. évi maradvány és az 1902. évben befolyt tagsági díjakhoz csatoltatván, az egyesület vagyona tett 2682 korona 88 fillért, melyből a kiadások levonása után maradt 1614 korona 40 fillér, mely az egyesület jelenlegi vagyonát képezi.



A Komárom vármegyei és városi muzeum-egyesület

1901. évi zárszámadása.

Bevétel

Kiadás

		kor	fill			kor.	fill.
1	Pénztármaradvány 1900. decz. 31-én	609	44	1	Leiratásokért és szolgálatai fizetése . . .	72	—
2	Államsegély	400	—	2	Postaköltségre	29	48
3	Komáromvármegye adománya	100	—	3	Nyomatványokra	23	84
4	Komáromvidéki takarékp. adománya	50	—	4	Régiségek vételére	43	62
5	Takarékpénztári kamatokból	41	29	5	Napidíjak, napszám és fuvar költségek	192	08
6	1900 évi hátralékos tagdíjakból . .	230	—	6	Ásatásokra	117	—
7	1901. évi tagdíjakból	452	—	7	Pénztármaradvány 1901. decz. 31-én	1404	71
		1882	73			1882	73

Komárom, 1902. január hó 1-én.

Puhr János,
egyesületi pénztáros.

Megvizsgáltuk és helyesnek találtuk

Unger Kálmán,
számvizsgáló.

Alapi Gyula,
számvizsgáló.

A Komárom vármegyei és városi muzeum-egyesület

1902. évi zárszámadása.

Bevétel

Kiadás

		kor.	fill.			kor.	fill.
1	Pénztármaradvány 1902. január 1-én	1404	71	1	Postaköltségre	24	74
2	Komáromvidéki takarékpénzt. segélye	50	—	2	Nyomtatványokra	233	52
3	Komáromvármegye segélye	150	—	3	Asztalos és üveges munkákra	38	52
4	Államsegély	400	—	4	Pénzbeszedőnek	26	—
5	Takarékpénztári kamatokból	56	17	5	Tárgyak vétele	20	—
6	Előre fizetett tagdíjak	8	—	6	Leirónak	50	—
7	1902. évben befolyt tagdíjak	614	—	7	A titkár ur 1901., 1902. évi tiszteletdíja	300	—
				8	Ásatások, napsz., fuvar és utiköltségek	375	70
				9	Pénztármaradvány 1902. decz. 31-én	1614	40
		2682	88			2682	88

Tagdíj kimutatás:

1901. évi tagdíjhátralék . 176 — kor.
 1902. évi tagdíj 167 tag à 4K 668 — »
 1902. évben esedékes 844 — kor.
 ebből befolyt 1902. év folyamán 614 — »
 1903. jan. 1. tagdíjhátralék 230 — kor.

Komárom, 1903. január hó 23-án.

Puhr János,

egyesületi pénztáros.

Ezen zárószámadást a pénztári forgalmi kimutatás és a felmutatott eredeti okmányok alapján megvizsgáltuk és helyesnek találtuk.

Komárom, 1903. január 27.

Unger Kálmán,

számv. biz. tag.

Alapi Gyula,

számv. biz. tag.

Az egyesület tisztviselő tagjainak névsora:

Elnök:

Szombathelyi Győző, kir. tanácsos, Komáromvármegye ny. alispánja.

Igazgató:

Baranyay Géza, nagybirtokos Kurtakeszi.

Ügyész: *Dr. Konkoly Thege Balázs*, köz- és váltóügyvéd,
Komáromvidéki takarékpénztár ügyésze, Komárom.

Titkár: *Weszelovszky János*.

Számvizsgálók: *Unger Kálmán*, Komárom.

Alapi Gyula, Komárom.

Pénztáros: *Puhr János*, Komárom.

Muzeum-őrök:

Weszelovszky János régészeti osztály öre.

Szendrey Imre történelmi osztály öre.

Bottay Kálmán természettudományi osztály öre.

Bathó Lajos néprajzi osztály öre.

Az igazgató választmány tagjai:

Antal Gábor ev. ref. püspök,	Komárom
dr. Bányai Lipót városi főorvos	»
dr. Berencsy László m. járásorvos	»
dr. Cseley János ny. városi főorvos	»
5 Dietz Miklós kir. mérnök	»
Domány János polgármester	»
Ghyczy Dénes m. alispán	»
Galba Károly árvaszéki ügyész	»
Gyulay Rezső, tanár Győr-Szent-Márton	
10 Hevesy Bernát gymn. tanár Komárom	
Hérics Márton plébános Ászár	

Hittrich József városi pénztárnok	Komárom
Horváth Kristóf gymnasiumi igazgató	»
Jánossy Lajos ág. evang. lelkész	»
15 Milch Ármin kereskedő	»
Sárközy Aurél cs. kir. kamarás, főispán	»
Sárkány Ferencz főkapitány	»
dr. Schnitzer Ármin főrabbi	»
Tuba János orsz. képviselő	»
20 Veninger Ernő esperes-plébános	Ó-Szőny

Tiszteletbeli tagok:

dr. Hampel József egyetemi tanár, Budapest	
Jókay Mór orsz. képviselő	»
Pulszky Ferencz orsz. képviselő	»
Thaly Kálmán orsz. képviselő	»
5 Tóth Lőrincz ny. kir. Curiai tanácselnök	»
Vaszary Kolos hercegprimás Esztergom	

Örökös alapító tagok:

dr. Cseley János ny. főorvos Komárom	
Esterházy Miklós gróf	
Esterházy Miklós Móricz gróf	
Komáromi I-ső takarékpénztár Komárom	
5 Lichtenstein János herceg Ászár	
Milkovich Zsigmond P.-Szent-Mihály	
Nádasdy Ferencz gróf	
Voetter Ottó cs. kir. ezredes Bécs	

Alapító tagok:

Gyulay Rezső Győr-Szent-Márton	5 Marossy János Tata
Komáromvármegye közönsége	Meszlényi Gyula Szatmár
Komáromváros közönsége	Speid'ler János
Komáromvidéki takarékpénztár	Végh Adorján

Rendes tagok névsora:

Adler H. Vilmos Komárom	Fried Jenő Komárom
Antal Gábor »	Fömötör József »
Alapi Gyula »	40 Forster Géza »
Asztalos Aba »	Galba Károly »
5 Asztalos Béla »	Ghyecz Béla Kis-Igmánd
Balázs Károly Böös	Ghyecz Dénes Komárom
Baranyay Géza Kurtakesz	Germány Gyula »
Baranyay Mária Bagota	45 Gombos Kálmán »
Bathó Lajos Komárom	Görög Miklós »
10 Bóday Ferencz Kis-Igmánd	Haász Bertalan »
Boldoghy Gyula Komárom	Hajagos Andor »
Bottay Kálmán »	br. Hammerstein Richárd Bpest
Bálint István »	50 Hegymeghy Béla Komárom
dr. Bányai Lipót »	Hevessy Bernát »
15 Beliczay Endre »	Hérics Márton Ászár
dr. Berencsy László »	Hideghéthy Imre Tata
Biró Elek »	Hittrich József Komárom
dr. Csepi Dani »	55 Horváth József Ó Szőny
Cser Vendel Ács	Horváth Kristóf Komárom
20 Csetke Béla Grébies	Holezmann Arthur »
Csermák Hugó Ács	dr. Huszár Gábor Ács
Csorba István Nemes-Ócsa	Ipovitz József Komárom
Czéh István Komárom	60 Jánossy Lajos »
Czirok János Aranyos	dr. Jávor Béla Ó-Gyalla
25 Déry Alajos Komárom	Jelinek Salamon »
Dietz Miklós »	Jeney Ernő »
Dióssy Antal »	Karcsay László Nagy-Leél
Dióssy Edé »	65 Karcsay Miklós Komárom
Domány János »	Kastner Miklós »
30 Erdélyi Gáspár »	Kánia Vilmos Nagy-Leél
Erdélyi Zoltán »	dr. Keő Jenő Komárom
dr. Fái Adolf »	Kirchner Gyula »
Fáy István »	70 Kirchner Mihály Kocs
Fektor György »	Kiss Mórícz Komárom
35 Freystadt Oszkár »	Keleti József »
Freystadt Pál »	dr. Kiss Gyula »
Fried Kálmán »	Kotnes János Bábolna

75	Konkoly Béla Komárom		Pogrányi József Komárom
	dr. Konkoly Th. Balázs Kom.	115	Pokorny László Tata
	Konkoly Th. Gábor Elek Bpest		Pollák Zsigmond Komárom
	dr. Kolbe Dezső Komárom		Puhr Károly »
	Kőrös Ede »		Puhr János »
80	Kluge Ferencz »		Pulay Géza »
	Kun Miklós »	120	Pungor Lajos »
	Kuppis József »		Pyber Dezső »
	Kriza Ákos »		Pyber Pál Wirth
	Lázár Pál »		RácZ József Keszegfalu
85	Lengyel Lajos »		Rész Róbert Komárom
	Laki Barna »	125	Ruttkay Béla P.-Szt.-Pál
	Lakos Izsó »		Rüdiger István Komárom
	Losonczy Ödön Budapest		Sárkány Ferencz »
	Lőrinczy György Komárom		Sárközy Aurél »
90	dr. Löwy Győző »		Soós Károly »
	dr. Löwinger Vilmos Pozsony	130	Schmidthauer Lajos »
	Marscsa György Komárom		dr. Schlosser Ferencz »
	Markovics Gyula »		dr. Schnitzer Ármin »
	Medveczky Zsigmond Arad		Schusztor Aladár Keszegfalu
95	dr. Mihola Ferencz Komárom		Steiner Miklós Komárom
	Mikecz Lajos »	135	Steiner Dávid »
	Mikos Nándor »		Steiner Gáspár »
	Milch Ármin »		Steiner Gyula »
	Milch Dezső »		ifj. Sulacsik Lajos »
100	dr. Mohácsy János »		Szabó György »
	Mondada József »	140	Szendrey Imre »
	Molnár Ervin Esztergom		Szinek Gábor Tömörd
	Nagy Antal Győr		Székely István Komárom
	Nagy Antal Nemes-Ócsa		Szombathelyi Győző Koltha
105	dr. Nagy Vilmos Komárom		Szontai Oszkár Komárom
	Neiszidler Ernő B.-Szakállos	145	özv. Tahy Károlyné »
	Neumann Alajos Komárom		Tahy Ferencz Szt.-Mihály
	Parai Parall Ferenczné Bpest		Tihanyi Gál Komárom
	Pathó Zsigmond Komárom		Tuba János »
110	Peredi Géza »		Thuri Nagy János »
	Párkányi József Keszthely	150	Unger Kálmán »
	Pick Richárd Komárom		dr. Vásárhelyi Domokos Kom.
	Pintér Elek Tata		dr. Virágh Gyula Tata

Virágh Ferencz	Komárom	160	Wolf Gyula	Komárom
Waik János	»		Witausek Károly	»
155 Várady Ferencz	»		Zámory Béla	Bana
Weil Mór	»		Zechmeister János	Komárom
Weisz Fülöp	»		Zechmeister Sándor	»
Weninger Ernő Ó-Szőny		165	Zinsenheim Sándor	»
Weszelovszky János	Komárom			





Komárommegye őskora.

Az őszállatvilág nyomai. — A régibb és újabb kőkor embere. — Őskori telepek. — A rézkor és emlékei. — A bronzkori ember telepei. — Bronzkori leletek. — Temetők. — A kelták.

A kis magyar alföldet s vele együtt Komáromvármegye területét sok ezer év előtt tenger boritá. Nagy idő telt el, míg a tenger vize a visegrádi tengerszoroson lecsapolódott és a tenger áramlásai a kis alföld folyórendszerét nagyjából kialakították.

Ekkor lépett föl itt az ősz állatvilág, melynek legjellemzőbb képviselője, a mammothnak csontmaradványaira főleg a Rába-szabályozáskor a diluvialis kavicsréteg közt akadtak és pedig fogakra, lapoczkra, lábszár- és czombcsontokra; azonkívül bos primigenius koponyára, cervus megaceros szarvakra, rhinoceros richorihinus koponyára és számos kisebb emlős csontjára. *Komáromnál* a halászhók egy pár év előtt agyaras mastodon koponyát fogtak ki; a mammoth zápfogait Komárom vidékén bőven ontja a Duna.

A mammothtal, barlangi medvével egyidejűleg vagy nem sokkal utánuk megjelenik a barlangokban, földalatti vagy faodukban lakó régibb kőkori (paleolith) ember, a ki nagy gonddal ápolja és őrzi a villámgyújtotta fa tüzeit, mert még nem ismerte a tűz előállítás módját. Primitív fegyvereit és eszközeit durván alakított kövekből és csontokból készíti. Az ütés, zuzás által hegyesre pattogatott

követ behasított nyélbe üti, a hegyes kövel átfurt csontot pedig botjához erősíti. Az állatok inait parittyá- és nyilkészítésre használja és hegyes kovaszilánkot, halcsontot erősít nyilvesszejéhez, hogy a vadat elejthesse. Halászó horgot csontból készít, bizonyára hálót is növényi anyagból. Az állatok bőréből csonttűvel s belekből készült fonállal ábdálja össze öltözetét. Kézzelel készíti és a napon szárítja agyagedényeit. Ezen emberfajnak semmi nyomára se akadni vidékünkön.

Nagy idő telt el, míg ezen emberfajt a nem sokkal műveltebb újabb kőkori (neolith) ember váltotta fel. Ezen fajnak tanyáira több helyütt akadtak Komárom vármegye területén. Lakásuk a méhkasokhoz volt hasonló.

A leletek bizonyosága szerint ezen emberek már házi állatokat tenyésztének és gabonatermeléssel foglalkoznak. — Csiszolt kőeszközeikből legtöbbet Ebenhöch Ferencz gyűjtött (50 komáromvármegyei lelőhelyről 380 darabot). A Csallóközben Végh Adorján gyűjtött szép számmal. A komáromi régészeti muzeumban is egyre szaporodnak a csiszolt kő-, valamint az ezen korbéli csonteszközök. Unicum számba megy az a három kilo súlyú kőbalta, melyet *Tatán* találtak. (Arch. Ért. 1896. 380.) *Kisbér* táján (Arch. Ért. 1869. 3.) és *Ekecsnél* a határmenti csatorna ásatásánál (és pedig ez utóbbi helyen egy jaspis és tűzkőféle) kőmagot találtak, melyekről szuró, metsző, furó, vakaró eszközeiket patlogtatták le az újabb kőkor emberei.

A régi Komárom vármegye területén újabb kőkori telep: a Duna jobb partján a *látatlani* országút kőhidjától 100 lépésnyire nyugatnak egy domb, a hol 1886-ban ropant sok vastag cserépet és békateknőt találtak. — Ilyen telep továbbá a Nyitra mentén *Naszvád* keleti szélén egy az árterületből kiemelkedő domb, a hol elszenesedett kagylók, teknőczök maradványaira, durva cserepekre, kovakő

pengékre és nyíltöredékekre, elszenesedett állati csontokra, vadkan agyarrá akadtak. Ugyaníly tanyára bukkantak Naszvad déli részén a rókalyuk-tagon, valamint a kápolna körül és a temető lejtőjén. (Arch. Ért. 1873. 247.) — Végre a Sárosér partján a *nagy-keszi* határban levő *Halomdombon* agyaggal kitapasztott tűzhelygödröket, emlős állatok csontjait, durva agyagedények töredékeit, békateknőt százával, kézigabnaórlóket, kova, obsidian eszközöket, csiszolt kőszerszámokat, köcsoroszlyát, szántóf., ösztökét, fonó orsót stb. találtak. Mivel e helyütt nemcsak főzőhelyekre, hanem több csontvázra is akadtak, nem lehetetlen, hogy itt halotti tort ültek. (Arch. Ért. 1886. 47. és 1887. 166.) Rómer *Bálvány-Szakállosnál* (Resultats généraux du mouvement archéologique en Hongrie című művének őskori térképén.) Fényes pedig *Kömlöd* fölött (Komárom vármegye 155) jelez még őskori halmokat.

A szaktudósok szerint az újabb kőkor mintegy három-ezer év előtt végződött hazánkban. — Akkortájt kezdte az ember a termésállapotban talált rézből készíteni szerszámait. E korszak emlékei: egy *ujszönyi* lándzsacsucs, egy két pengéjű csákány és egy tör, két *Komárom* vidéki véső és egy *Tatáról* való balta és törhegy. (Arch. Ért. 1881. 282. és 1892. 81, 372.) — 1877-ben Marossy János birtokába került egy *felsőgallai* véső, végre rézkori még az a *gyermeli* véső, mely kis bárdnak is beillik és dr. Vásárhelyi gyűjteményében van (Arch. Ért. 1889. 63.) Wosinszky a magyarországi rézkor felvételét elveti. (Tolnavármegye tört. I. rész.)

Feltalálván az emberiség a réz és ón keverékét, a bronzot, abból készítette eszközeit és fegyvereit. A bronzkultura kiinduló és gőczpontja Mesopotamia volt, onnan terjedt el Európába. Hazánkban a bronz (Hampel: Bronzkor III. 226., 251.) a Kr. előtti 13. vagy 12. században

már meg volt honosítva. Hogy a bronzkori emberfaj mely népcsaládhoz tartozott, azt nem tudni, mert náluk a halott-égetés általános volt. Telepeik sikon, halmon, hegylejtőkön fordulnak elő. Czölöpön álló és tapasztott vesszőfonadéku bronzkori kunyhó nyomára e vidéken még nem akadtak, czölöpékitmények sem találhatók.

A duna-almási *Kalin-várnak* nevezett földbástya — a Duna és az állami út melletti csucsos hegyen — és a *virthi* határban levő őskori vár (Uj magy. Muzeum 1851|2. 148.) a leletek bizonyossága szerint már ezen korszakban menedékhelyül szolgáltak. Lehet, hogy e védművek egy-egy község vagy törzs góczpontjai voltak, a mi annál is inkább hihető, mert mindkét várnak nagy kiterjedésű urnatemetők a szomszédjai. — A *Nagy-Gerecsén* is van egy sáncz, melyről a nép hite azt tartja, hogy a magyarság a tatárok elől oda menekült, a *kethelyi* erdő szélén, a Várhegyen szintén látható egy régi földvár; de bronz leletek, vagy cseréptöredékeket, hamvat, állati csontot magukban foglaló rétegek, vagy sírok híján nem tudhatni, hogy eredetük a bronzkorba vág-e vissza. — Hogy e korszak emberei a földet rendszeresen művelték, azt az *ujszönyi* öntőműhely maradványai közt előforduló számos sarlótöredék, valamint a *Kürthön*, *Tatán* és *Gyermelyen* talált sarlók bizonyítják. (Hampel: Bronzkor CXXV. és II. 74., 162.) Az *ujszönyi* öntő műhely pedig tanu arra, hogy műhelyszerű iparuk volt. Valószínűleg vándoriparosok terjesztették e kor vivmányát, a bronzgyártást és a cserepeseket is jó részben vándorló iparosoknak, illetőleg iparosok és kereskedőknek kell képzelnünk. Csak így érthetők a vidékenként előforduló helyi idomok, a házi ipar productumai mellett az országosan elterjedt cserépfarmák és készítési módjuk. (Hampel: Bronzkor CXXV. III. 210.) A magyarországi bronzkori cultura önállóságára mutat az, hogy nálunk olyan fibulá-

kat és kardokat találtak, a milyenek hazánkon kívül nem fordulnak elő.

A bronzkor emlékei Komárom vármegye területén: a *gyermelyi kincs* (Arch. Ért. 1889. 62.), egy Komárom vidékéről való diszes fokos. (Hampel: Bronzkor LXXX.) A Csillagsáncznál a *komáromi* halászhok 1881-ben egy bronz kardpengét fogtak ki a Dunából; *Környéről* való két karperecz és egy tokos véső (Hampel: Bronzkor II. 7.), ugyanott 1886-ban két vastag tekercset találtak egy csontváz alkarján; két *Kürthről* való véső stb (Hampel: Bronzkor II. 74.) *Tatáról* való négy tokos véső, egy csonka ürvéső és egy diszes karperecz (Hampel: Bronzkor II. 162. és CCL.), egy *ujszönyi* tokos véső (Hampel: Bronzkor II. 167.), egy *Szomódról* való tű (Arch. Ért. 1896. 177.), egy *ószönyi* kardpenge töredéke és két tör (Arch. Ért. 1894. 372. és 1891. 328.), egy *kisbéri* tör, melynek pengéje és markolata egy darabban van öntve (Arch. Ért. 1895. 380.), 1879-től 1881-ig Marossy János *Bánhidáról* szerzett egy tokos vésőt, két törtöredéket, lemezeket és kardtöredékeit, melyeken tűz nyomai látszottak, talán öntőműhely maradványai. 1859-ben *Piszkén* az emingesi szürke márványbányában füles vésőt találtak, mely dr. Zsitkovszky birtokába került. 1879-ben gr. Eszterházy Miklós a *Remetességben* akadt edények- és bronzlángyakra. Legujabban a kisbéri és ászári iskolai gyűjteményekbe *ászári* alkarvédők és edények kerültek. Végre a komáromi muzeumban egy *Udvardról* való *kardpenge* és egy *Szent-Péteren* talált tokos véső és törpenge stb. van.

A bronzkori ember halottait kétféleképp temette el, vagy elásta vagy elégette és a hamvakat — nem gerencsér korongon készült — urnákba tette. Ugy látszik, a halottégetés volt az általános temetkezési mód. Sirra 1869-ben *Csepén* a Thaly-birtokon, a szőlők alatti dűlőben akadtak.

— Nagyobbszerű urnatemetők *Zsitvatőn* a kavicsbányában és *Duna-Almásón* az állami és kőhordó ut közti urasági tagon vannak. Kisebb urnatemetkezési helyek vannak: *D.-Almásón* a Kalinvár alatti vizmosás partjában és a ref. lelkész Lilla-szöllejében; a *neszmélyi* határban: az Akasztó-hegy aljában, a getei mély ut felső részén és a süttöi határhoz közel eső homokos dűlőben. A felsorolt helyeken talált urnák majdnem teljesen ugyanazon alakúak és díszítésűek. (Láthatók a komáromi muzeumban.) Ezekon kívül *Marczelházá*n Milecz János tanár talált közel a Kukányi-házhoz urnákat, melyek olyanok, mint d.-almásiak. Rokonok a d.-almásiakkal a *Nagy-Lélen* Karcsay László udvarán kiásott urnák és edények. Végre *Udvard* táján Lósy akadtt óriási edényekre (éléskamrákra (Hampel: Bronzkor III. 212.), melyek a primási muzeumba kerültek.

A Duna melléke ősidők óta a népek országutja lévén, mellékfolyói pedig a kevésbbé fontos közlekedési vonalak irányát szabván meg, valószínű, hogy Komáromvármegyének bronzkori lakossága vagyonosságra és műveltségre fölülmulta a Dunától beljebb lakó néptörzseket.

A bronzműveltség vége hazánkban a Kr. előtti V. vagy IV. századra esik (Hampel: Bronzkor 252.), a midőn a vas használatának időszaka állott be.

Azt a mély homályt, mely a Közép-Duna vidékének multját borítja, csak az árja népcsaládhoz tartozó illyrek, utóbb a Kr. előtti IV. század táján a kelták letelepedése oszlatja el némileg. Komárom vármegyében Brigetio (Ó-Szőny) a keltáknak köszöni eredetét.

E szónak gyöke breg vagy brig a kelta nyelvben erődöt, menedékhelyet jelent (Salamon: Budapest története I. 117.), a miből azt lehet következtetni, hogy Brigetioban a rómaiak megtelepedése előtt, a későbbi táborhely területén, fából és kőből emelt, fakapcsokkal össze-

kötött olyan erőd állott, a milyeneket Caesar Galliában talált a keltáknál.

Komáromvármegye dunántuli részén lakó kelták egyik törzsére az azalokra vonatkozó hiteles adatok a Kr. utáni II. századból valók, de a melyek visszakalauzolnak benünket a rómaiak megtelepedését megelőző korszakba is.

Már a Vezuv kitörése alkalmával Kr. u. 79-ben elvesszett Plinius szól ugyan az azalokról, de nem mondja meg, merre laktak.

Ptolemaeus Kr. utáni második század derekán (130-tól 160-ig írhatta művét) egy sereg dunántuli néptörzset sorol fel, köztük az azalokat is. Szerinte az azalok Pannonia superior-ban az éjszaki vidéken laktak. Hogy a Duna jobb partja képezte területük határát, az egy Olaszországban, Fermóban talált és a Kr. utáni 100-ik év tájáról való (J. Aschbach: Die Boier und Azalier 8.) sírfeliratból következik, melyen bizonyos L. Volcatius Primus czimei közt olvasható, hogy ő a *dunamenti erődök* és a boiok és *azalok* két néptörzsének praefectusa volt. A felirat »civitatum duarum« kifejezése nem két városra értendő, hanem a Pannonia praefectusától függő két közigazgatási területre (megyére), melyek e két kelta néptörzs hadkiegészítő és adó kerületét képezték. (Arch. Ért. 1891. 277.) A britania Lucco-nak 105. jan. 12-éről keltezett ó-szönyi katonai elbocsátó leveléből kitűnik, hogy *Brigetio az azalok területén állott.* (Arch. Ért. 1893. 310.) Az azalus *Atta*-nak Komárom vármegye legdélibb csucsában *Ászáron* talált 148-ból és a pincze azalus Ursionak ösküi (Veszprémm.) 154-ből való elbocsátó levele pedig más két támpontot nyújt arra, hogy hol keressük az azalok területének határait. *Szomor és Gyermely* (Komáromm.) táján már az azalokkal szomszéd araviscok laktak. (Hampel: Adalékok Pannonia történetéhez Antoninus Pius korában és Budapest régiségei IV. köt.).

A görög és római írók jóval alsóbb rendűnek tartják a kelták műveltségi fokát a magukénál és méltán.

Föltehető, hogy az azaloknak körülbelül olyan fokú műveltségük volt, mint a galliai és éjszakolaszországi keltáknak. Tehát a törzsszerkezet rendszere uralkodott az azaloknál is. A keltáknál különböző társadalmi fokozatokat találunk t. i. papságot, nemességet, közsabadokat, szolgákat és rabszolgákat. (Monnusen: Rómaiak története V. 287—290.)

Caesar szerint Galliában a keltáknak voltak megerősített helyeik, ilyen volt nálunk *Brigetio* az azalus néptörzs megyéje (civitas) területén, melyen a letelepedés és földmivelés családonként történt. Brigetio vára a fejlettebb társadalmi élet, a rendes földmivelés mellett bizonyít, a mivel ismét a kultúra sok szüksége jár. Az ekének két kerékkel való ellátását a rómaiak a keltáktól vették át. (Salamon: Budapest tört. I. 126.) Egy Brigetion kívül még III. századbeli utazási zsebkönyv (itinerarium Antonini) Azao szintén kelta nevű állomást jelez *D.-Almás* vagy *Sütlő* táján. Brigetio és Azao idegen hangzású neve magában elég bizonyíték arra, hogy a rómaiak, midőn Komáromvármegye dunántúli részét elfoglalták, már kész községeket, illetve a tanyákon szétszórta azalok gyülekező helyeit találták. A kelták házai sövényből vagy fából voltak. A sövényzetet kívül-belül sárral betapasztották, a kupalaku tetőt rőzsével vagy zsindelyvel fedték. (Villányi: Győri Értesítő 1880|1. 12.)

A III. században az azalok már beolvadtak a római-ságba, mert a fölíratok ekkor már nem szólnak róluk, csak a tatai, sütlői, ó-szőnyi s egyéb ezen vidékről való emlékeken előforduló kelta nevek és domborművek tanúsítják, hogy nyelvük és viseletük túlélt politikai önállóságukat. Eredetileg sem lehettek az azalok számosan, mert

különben bizonyára önálló csapatokat formáltak volna belőlük a rómaiak.

Az *ászári* kincs bizonyossága szerint, melyet 1884-ben találtak a fentemlített elbocsátó levéllel együtt, a kelta iparczikkeit maga készíté és a kereskedés útján szerzett művészibb kivitelű római tárgyakat utánozva. Ez a lelet a kelta-római ipar jellemző maradványa és a La Tène stílus késő-pannoniai idomait mutatja. A bronz merítő csészék az általános antik formát követik ugyan, de a készítő Caratusu nevű kelta bronzművesre vall, az ezüst fibula követi a pátkai fibula típusát, mely a Kr. utáni első században a pannoniai nők sajátoszerű öltözkédének kiegészítő részét képezte, a mint ez *Ó-Szőnyről* és *Szomorról* való domborműveken látható (Arch. Ért. 1880. XXXVII. és XXXIX.), az ezüst lánczról csüngő karika, az ezüst karpereczek egymásra tekerődő vagy kigyóforma végeikkel, a félholdidomu csüngő a Pannoniában gyakran észlelt idomokhoz tartoznak. (Arch. Ért. 1885. 24—30. és 1891. 320.) Ide tartoznak azon *Ó-Szőnyről* származó áttört művű kelta bronzdiszitmények is, melyek többnyire szíjuk diszítésére szolgáltak (Arch. Ért. 1891. 283.), melyekhez hasonlók, valamint jellemző belföldi fibulák szép számmal láthatók a komáromi régészeti muzeumban.

A kelták a kerék- és kocsigyártás terén is nevezetes haladást tettek, a kettős kerék tőlük származik. A kelták annyira híres kocsigyártók voltak, hogy a római nemcsak azok mintájára szerkesztette a magáéit, hanem a járóművek kelta neveit is megtartotta. Ilyenek a két kerekű *carrus*, a négy kerekű vesszőből font kassal ellátott *benna* s a négy kerekű több ember számára való és padokkal ellátott *rheda* stb., mely utóbbinak alkatrészeire hazánkban eddig csak Szomorhoz közel a *somodor* pusztai sírleletben akadtak (Arch. Ért. 1889. 193—205.)

A gazdag *araviscus* emberrel ugyanis kocsiját, lovát is el szokták temetni.

Plinius említi a kelta művészi kivitelű üveggészítményeket, a szappan is kelta találmány, valamint a szó is (sapo) kelta eredetű, de ők azt hajfestésre használták, tudtak szőrből szitát kötni. (Villányi: i. m. 12.) Nadrágot, rövid csikos inget hordtak, felöltöt és köpenyt öltöttek, mely utóbbit álluk alatt csatoltak össze Védő és támadó fegyvereiket ércből készítették, a széles két élű spatha is a keltáktól ered.

Kitüntek a sertés-, juh- és lótenyésztés terén. Sajtjuk, füstölt husuk nagy kelendőségnek örvendett Itáliában. Készítettek árpasert (cerevisia kelta szó). A római buzát és bort termesztett, Pannonia lakói ellenben árpát és hajdinát.

A kelta hajóival a folyókon, szekereivel pedig a szárazon kereskedelmi közlekedést folytatott. A rómaiak első hadjáratainak gyorsasága is mutatja utak létezését; Pannonia síkabb vidékein ilyen természet alkotta utak voltak; vidékünkön Budáról Győrbe vivő u. n. mészárosok útja, mely a felsőgallai hegynyakon jön be Komárom vármegyébe, továbbá az ujszöny—fehérvári vasut vonala, mely azonban hajdan Moórtól Csákvár felé s onnét Bicskének kanyarodott s ott elérte a mészáros utat és végre az az ut, mely Tatárról, Környéről kiindulva Dadon, Császáron, Kisbéren át Pápanak, Szombathelynek tart. A tatai vizek és a Czonczó torkolatának völgyeiben az ingoványokat a keltáknak okvetlenül meg kellett kerülniök, mert azokon át töltéseket huzni, kőhidakat, zsilipeket építeni nem tudtak.

A Kr. utáni első században a mai Dunántulból a Dráva és Száva közti föld, továbbá az a rész, mely a Dráván fel a Balaton mögött, attól nyugatra Bécsig terül el, képezte Pannoniát. A Balaton és Duna közt lakó kelták — ugy látszik — ellenállás nélkül adták meg magukat és

mint a rómaiak szövetségesei adót fizettek, segédcapatokat állítottak s apróbb törzsekben főnökeik alatt autonómiát élveztek.

Ezen kelta néptörzsek közül Plinius (Kr. u. 79-ben) fölemlíti többek közt az *azalokat* és *araviskokat*. Az azalokat egy a Kr. utáni 100-ik év tájáról való fernioi (olaszországi) sírfelirat is említi. E sírfeliraton ugyanis bizonyos L. Volcatius Primus czimei közt olvasható az is, hogy ő a dunamenti erődök, továbbá a *bojok* és *azalok* két néptörzsének praefectura volt. (Kataucsics Istriadcolae I. Panu. 388. l.) A felirat »civitalium duarum« kifejezése nem két városra, hanem azon két közigazgatási területre értendő, mely e két kelta néptörzs hadkiegészítő és adókerületét képezte. (Arch. Ért. 1891. 277. l.)

Ha azon lelő helyeknek, a hol a köemlékeknél sokkal könnyebben ide-oda hordozható bronz katonai elbocsátó leveleket találtak, van bizonyító erejük, a mi általán el van fogadva, akkor a Kr. utáni I. századra vonatkozólag valószínű, a II. századra pedig biztos, hogy azon területbe, melyen az azalok és araviscok laktak, Komáromm. mai dunántuli része beleesett.

Ugyanis a britániai származásu Lucco-nak 105-ből való, *Ó-Szőnyött* talált katonai diplomája szerint, Lucco elbocsáttatása után neje hazájában, az azalok földjén telepedvén meg, tehát Brigetio az azalok területén állott (Arch. Ért. 1893. 310. l.); az azalus Atta-nak *Ászáron* (Komáromm.) 148-ből és szinte azalus Ursio-nak ősküi (Veszprémmegye) 154-ből való elbocsátó levele pedig más két támaszpontot nyújt, hogy merre keressük nagyjából az azalok területének határait. (Hampel: Akad. Székfoglaló értek.)

Az igaz, hogy Ptolemaeus, Antoninus Pius kortársa azt írja, hogy az azalok Pannonia Superiorban az éjszaki vidéken nyugat felé laktak, a miből Aschbach (Die Boier

u. Azalier 4. l.) azt következteti, hogy az azalok Vindobona (Bécs) és Carnuntum (Petronell helység Pozsony fölött a Dunapartján) közt laktak, de Ptolemaeusra, a ki nem a helyszínén Pannoniában gyűjtötte adatait, már sok hiba és tévedés bizonyult be, így a többi közt Pt. a Rába torkolatát Brigetio táján keresi; továbbá az alsó és felső Pannoniát elválasztó határvonal szerinte a Rába torkolatánál kezdődött, holott a valóságban odább keletre húzódott, úgy, hogy Brigetio és még azontul egy jó darab egészen Csévig (Esztergom.) felső Pannoniához tartozott. (A magy. nemzet tört. I. XXXIV. és CXXXIII. l. l.) — Ezek folytán valószínű, hogy Ptolemaeus a neki beszolgáltatott hibás adatok után indulva tévedett.

Szomor és Gyermely tájéka (Komáromm.) az *araviscok* területébe esett. (Hampel: Budapest régiségei IV. köt.)

Salamon F. Tacitus nyomán indulva azt állítja, hogy az első század végén a Dunának csakis Bécestől Pozsonyig terjedő vonalát szállották meg a rómaiak, a Rábától a Dráváig nyuló részt nem. (Bpest tört. I. 8. fej.)

Hampel ellenben (Aquincum 13. l. 81.) valószínűnek tartja, hogy Brigetioiban alighanem már Domitianus (81—96) helyezett el legiót. (A magy. nemzet tört. I. CLV. l.)

A komáromi régészeti muzeum tulajdonát képezi és a legrégebb pannoniai feliratokhoz tartozó, *Ó-Szőnyött* talált fogadalmi oltár kapcsolatban látszik lenni ez utóbbi véleménnyel. Ezen oltárt ugyanis a Misenumból való Albucius állította. Már pedig a későbbi I. segédlegiót Nero a hajóslegénységéből alakította szárazzi sereggé Kr. után 68-ban. Misenum a római hajóhad egyik állomása lévén, világos, — hogy Albucius még azon időben lépett szolgálatba, mikor ez a szárazzi csapat létre jött.

Domitianus azonban csak 86-ban jött a Dunához, hogy a Decebalus elleni háboruban részt vegyen, tehát fel kell

tenni, hogy Albucius 86 után állította e fogadalmi oltárt. (Arch. Ért. 1890. 1. 2. U.) E fölírat tehát azt bizonyítja, hogy az I. segédlegió 86 után Brigetióban tanyázott.

Az I. segédlegiónak Trajánus alatti állandó megtelepítése előtt a legiók Pannoniában többször változván, e végleges megállapodás előtt fordult meg a bélyeges téglák bizonyossága szerint a X. legio gemina és a XV. Apollinaris Brigetióban. (Komárom m. és v. tört. rég. egylet évk. I. 7. l.)

Az I. segédlegió úgy keletkezett, hogy Nero a flotta-legénységből szárazsi sereget alakított és azt Hispaniába küldte, hol az a lázadó Galbához pártolt. E sereg első és nehéz munkája a Bedriacum mellett való ütközetben akadt, melyet Galba a Vitellius-pártiak ellen vívott. A szárazsi had azon része, melyből később az I. segédlegió lett, úgy látszik, jeles szolgálatakat tehetett e csatában, mert Galba legió-rangra emelte és polgárjogot adott a legénységből mindazoknak, kik betöltötték a szolgálat huszadik évét: a hajóhadnál és a segédcapatoknál szolgáltók csak huszonhat évi szolgálat után nyerhettek ily előnyt. A kegyetlen Galba halála után az I. segédlegió Otho pártjára állott, Otho bukása után Vitellius az I. segédlegiót, mely Otho mellett nagyon kitett magáért, büntetésül Hispaniába helyezte át, de a legió ott fellázadt és más két hispaniai legiót is magával ragadva, Vespasianus pártjára állott 69-ben. Ugyanazon évben részt vesz a Civilis-féle bataviai lázadás elfogatásában. Germaniába Domitianus alatt Pannoniába került az I. segédlegió, innét pedig ismét vissza Germaniába. Az I. segédlegiónak a Wiesbadeni muzeumban látható bélyeges téglái Hessenben kerültek napfényre. Onnét Trajanus Brigetióba telepítette meg véglegesen és a legió egy részét a dáciai hadsereghez osztotta be, mely midőn a dák birodalom római provincia lett, szinte Brigetióba került állandó

tartózkodásra. (Kenner: *Voricum u. Pannonia* 30. l. és Aschbach: *Ber. u. Mitth. Bd. X.*)

Ámbár a dák háboru befejezése után a pannoniai legiók táborhelyeiket nem változtatták többé s ennek folytán az I. segédlegió mindvégig Brigetióban maradt s annak és vidékének őre, építője és lakosa volt, míg a nyugatrómai birodalom fennállott, egyik-másik nagyobb háboru alkalmával tartózkodhattak ideiglenesen Brigetióban a XI. Gemina vagy talán Claudia, a XIII. és XIV. Gemina és a XXX. Culpia (Victrix), melyeknek bélyeges tégláira Ó-Szönyött gyakran akadni. Katancsics (375. sz.) a IV. Flavia Felixet is említi.

Azt, hogy a II. század közepe felé Brigetióban az I. segédlegió már állandóan el volt helyezve, Ptolemaeus mondja. Ha nála nem volna feljegyezve, a brigetiói föliratot kövek homályban hagynának felőle; mert az I. segédlegióra vonatkozó emlékek közül kevésnek a kora van pontosan meghatározva, azok is későbbiek. Ugyanis egy élelmezőre vonatkozó fölirat a III. század elejéről való (*Acta, nova* 153. sz.) Egy hadastyán sírfeliratáról bizonyos, hogy Alexander Scoerus (222—235) idejéből való (*Arch. Ért.* 1890. 231. l.), egy századosé szintén a III. századból való (*Arch. Ért.* 1891. 237. l.) és végre egy Aquineumban (Ó-Buda) telepedett zászlótartóé vagy a III. század végéről vagy a IV. elejéről való. (*Arch. Ért.* 1890. 154. l.) Egy közlegényé még későbbi korból való. (*Acta, nova* 414. sz.)

A többi emlék kora épen nincs meghatározva. Ilyenek az I. segédlegió parancsnokára (*Acta nova* 363. sz.), egy könyvvivőre. (*Acta nova* 46. sz.)

Hogy a III. és IV. században is Brigetióban székelt az I. segédlegió, az a III. századbeli *Itinerarium Antonini*-ből (*Wesselina* 246. l.) és a IV. századbeli *Notitia Diquitatum*-ból (*Böck* II. 96. l.) is kitünik.

Habár az I. segédlegio főhadiszállása Brigetió volt, azért egyes csapatok máshol is tanyáztak és pedig Tatán (Katancsics Istriadcolae I. Pann. 335. sz.), Tényen (Acta nova 269. sz.), Esztergomban (Acta nova 432. sz.), Duna-Pentelén (Acta nova 432. sz.), a hol többször akadtak az I. segédlegio bélyeges tégláira, a miből építkezésre és állandó tartózkodásra kell következtetni.

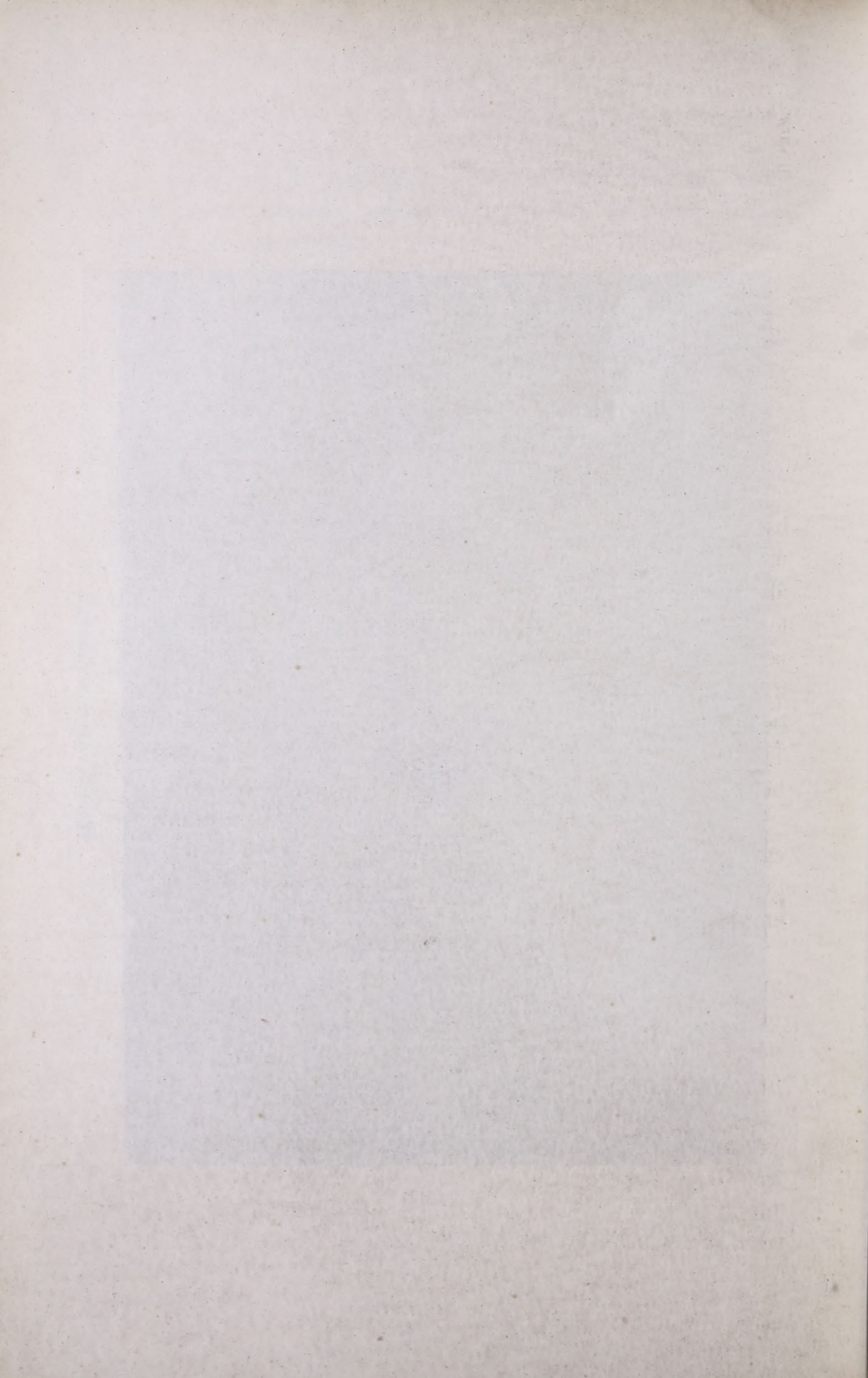
Ellenben a győri (Katancsics 91. sz.), billegi (Katancsics 332. sz.), környei (Katancsics 262. sz.), tatai (Katancsics 410. sz.), almási (Arch. közlem. III. 112.), bajnai (Katancsics 243. sz.), csepregi (Katancsics 46. sz.), lesenczetomai-i (Zalam. Acta nova 20. sz.), petronelli (Acta nova 153. sz.), vámosi (Veszprémm. Katancsics 337. sz.) feliratos emlékek nem azt bizonyítják, hogy az I. segédlegio csapatai ott tanyáztak, hanem hogy a felsorolt helyek az illető katonák szülőföldre volt.

Gyulai Rudolf.



Római castrum ásatása.

Dr. Konkoly Balázs felvétele.





A monostori ásatás.

A múlt év őszen Szitter uradalmi erdész jelentette, hogy az ácsi erdő Duna felőli részén, egy mintegy 100 méterrel keletre az ácsi határtól, közvetlen a Duna partján álló magaslaton, valami üregnek kell lenni, mert arra rálépve, kongás hallható. Ennek következtében Weszelovszky muzeumőr próbaásatásokat eszközölt, melyeknek eredményeül 2 fal került elő. Az ezen 2 fal által alkotott szögleten belül sok cseréptöredék (tegulae) LVPICINI TRB és LVPICINO TRB felirattal találtatott, a mi kétséget kizárólag bizonyítja, hogy itt római eredetű épületmaradványnyal van dolgunk.

Ezen próbaásatás következtében a komáromi muzeum-egyesület elhatározta a Monostoron megkezdett ásatás folytatását, ennek vezetésével Weszelovszky muzeumőr urat és engem bizva meg.

Ha fentemlített magaslatról körülnézünk, azonnal szemünkbe tűnik e hely stratégiai fontossága. Mint a környék nemcsak legmagasabb, de némileg előretolt pontja is, kiválóan alkalmas katonai megfigyelő szolgálattételre és jelek továbbadása általi híradásra.

Mi itt a római birodalom határán állunk, a Duna képezvén Pannonia északi határát, a melyen tul quad, kelta stb. népek laktak és betöréseikkel állandóan nyugtalanították a rómaiakat. Mint itt ezek, ugy a többi határszéleken más népek is zavarogtak, a mi a rómaiakat arra

kényszerítette, hogy határvonalait megerősítsék, várakat (castrum) építsenek, a hol legióikat elhelyezhessék, ezen castrumok között, a gyors érintkezés érdekében, nemkülönben innen befelé, a birodalom belsejébe, kitünő műutakat építsenek.

Az egyes castrumok között, a mennyiben ezek mégis távolabb estek egymástól, őrhelyeket, illetve őrtornyokat (vigilium) építettek, a hol a castrumbeli legiók kirendelt csapatai tanyáztak, élénk összeköttetésben állva egymással és saját castrumokkal. Ez egy összefüggő védvonal volt a Rajnától le a Duna mentén képezvén a megerősített római határt, »limes«-t.

Ezen limes megállapításával Németország teljesen, Ausztria nagyrészt elkészült az államkinctár hathatós anyagi segítyezésével.

Nálunk ezen nagy munka még jóformán megkezdve sincs, pedig nagyon üdvös lenne, ha központi vezetés mellett rendszeresítették, a vidéki egyesületek igénybevételével, megfelelő államsegély mellett.

Tudjuk, hogy léteztek a Duna mentén Carnuntum, Arabona, Bregetium, Aquincum stb. városok, castrumaikkal; de már az ezek között létezett erődítményeket, őrhelyeket, összekötő utakat alig ismerjük és a legiók elhelyezéséről is csak sejtelveink vannak.

A mi hatáskörünkbe Bregetium esik. Bregetium romjai vármegyénk közepén fekszenek, tőle pedig jobbról és balra a Duna mentén a római határvédelemnek számtalan maradványa kell, hogy találtassék.

Bregetium, melynek Leg. I. volt helyőrsége, éppen úgy, mint majdnem valamennyi határszéli város, eredetileg csak a katonaság részére épült castrumból állott. A castrumon kívül eleinte csupán a katonaságot élelmező kereskedők és markotányosok serege lakott, később a kiszolgált katonák

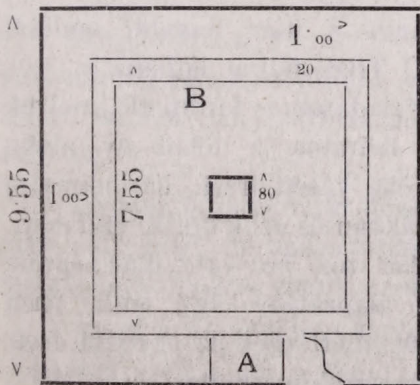
nagy része is letelepedett. A fényűzés ugy a katonai méltóságok, mint a letelepült polgárság körében mind jobban elterjedt, a mi a kereskedelem és ipar felvirágozását vonván maga után, Bregetium mint polgárváros is mindinkább fejlődött és nagyobbodott.

Rendszeres ásatások hiányában hogy milyen nagyobb nyilvános épületek hol állottak, megállapítani nem lehetett, de hogy voltak itt monumentális épületek, az tény és hogy Bregetium egész nagyvárosiasan volt berendezve, bizonyítják a vízvezeték és csatornázás felásott maradványai.

Természetes, hogy ily nagyobb város, mely a határszélen fekszik, erősen védekezik ellenséges betörések ellen.

Tudjuk, hogy Füzítő mellett és Almásnál, a mely utóbbi helyen gyógyfürdő (balneum) is volt, léteztek kisebb-nagyobb erődítmények, őrhelyek. Ilyen azonban sok volt és sűrűn egymáshoz közel Ezeknek egyike a most Monostoron az ácsi erdőben felásott őrtorony is. Azt hiszem, még néhány ilyet, vagy nagyobb szerűt találunk, ha a monostori és ácsi szőlőkben kutathatunk.

Őrtoronyunktól délre, kelet-nyugoti irányban vezet a most u. n. régi ácsi ut, mely a rómaiak korában fontos közlekedési tényező volt Aquincum, Carnuntum stb. között.



Az ácsi erdőbeli őrtorony egy 9.55 hosszú és ugyanolyan széles szabályos négyszög alakú épület 1 méter vastag oldal- és 1.20 mtr. vastag alapfalakkal. Az alap 1 mtr. mély, az oldalfalak ott, hol legtöbb megmaradt belőlük, csak 80 cm. magasságban vannak meg.

A bejárat helyén A-nál

fekszik a küszöb. 4 darab kő 1·60 hosszú, 90 cm. széles. Ezzel egy magasságban több nagy kőlap van befalazva, de mind között legnagyobb az említett küszöbök.

A helyiség kellő közepén egy 80 cm. négyszög alakú falra bukkantunk, a mely valószínűleg tüzhely gyanánt szolgált.

A padlón találtunk B helyen egy 1 mt. hosszú alul lapos, 53 cm. széles, 29 cm. magas, felül félgömbölyűre faragott követ, a mely, miután a Duna felőli fal mellett feküdt, az ablak pedig a Duna felé nyilott, ablak párkány kő lehetett.

A talaj színben egy 2 cm. vastag zöldes agyagrétegre bukkantunk, mely a szoba pallóját képezte.

Itt találtunk ételmaradékokat, állati csontokat, kagylókat és 1—2 cserépedény töredéket.

1 vasbalta, 1 bronzcsatdarab volt minden, a mi előkerült.

Az ásatás kezdetén csupa cseréptörmelék került elő. E nagy mennyiségű cserépdarab az épület tetőzetét fedte be, alakjuk részben lapos, részben félgömbölyű.

Teljesen ép darab egyetlen egy sem volt, mert tűz tette tönkre ezen őrházat, mit az égési rétegek is bizonyítanak.

A cserép mindkét fajtáján a már fentebb említett LVPICINI TRB. és LVPICINO TRB. felirat látható.

Néhány 8 cm. vastag tégladarab is fordul elő, melyek egyike TERENCE NVSTRB feliratos, a többi ily alakú téglán felirat nem látható. Kőbe vésett írást, bármennyire kerestük is a megmaradt falakban és ezek körül, fájdalom, nem találtunk sehol. Bizonyára rég be van már építve valamely környékbeli épület alapzatába. Így tehát fenti feliratokkal kell foglalkoznunk, mert ezek az egyedüli írott emlékek, melyek őrházunkból reánk maradtak.

Katonai dolgokról lévén itt szó, első sorban a legiót keressük és e tekintetben az L kezdőbetű, még inkább ez irányban terel bennünket. E szerint tehát a legió (L) quinta (V) egy lándzsás (PICINVS) osztályát kell itt feltételeznünk, a mely ezen őrházat őrséggel látta el. A legió quinta, melyet macedonicának neveztek, mert Macedoniában alakították és sokáig is onnan egészült ki, eleinte Macedoniában állomásozott, később Mocsiba, utóbb Daciába helyeztetett át. Ezen állandó jellegű állomáshelyeket szem előtt tartva, azt kérdezzük, hogyan kerülne ide az V. legió?

Ugy magyarázhatjuk meg ezt a dolgot, hogy az V. legió részt vett a germánok és sarmaták elleni háborúkban, melynek szerencsés befejeztével, mielőtt vissza lett vezényelve régi állomáshelyére Daciába, a határ megerősítésére valószínűleg szükség lévén katonaságra, itt fogták őket, vagy ha nem is az egész legiót, legalább valamely osztályát. (tribusát T. R.) Ez az osztály a mostani Ács és Monostor helyén a Czonczó mindkét partján táborozott mindaddig, míg ez is az egész legió után el nem ment Daciába.

Ezen feltevés megerősíti az említett Terentianus feliratu téгла is. A Terentius vagy Terentianus nevek ugyanis Daciában igen gyakran fordulnak elő; számos onnan származott feliratos kövön látjuk ezen neveket.

Bregetiumban ily névvel még nem találkoztunk. Mi valószínűbb tehát, minthogy ezen Terentianus sem bregetiumi, hanem dák származásu volt és a legió V-val került ide.

Az ételmaradványok között talált sok kagyló is csak arra vall, hogy itt tenger melléki (ez esetben macedon) nép lakott; ezek hozzá voltak szokva az ily ételekhez.

Tehát a Monostoron feltárt őrtorony (vigilium) megismerteti velünk azt a tényt, hogy az V. legió is itt álló-

másozott bizonyos ideig és minden valószínűség szerint őrtornyunk közelében az ácsi szőlők helyén volt elhelyezve, a hol nagyobb katonai állomásnak, talán castrumnak is kellett léteznie, mire nézve a még folytatandó ásatások legközelebb talán már biztosabb adatokat fognak szolgáltatni.

Milch Ármin.







Feliratos emlékek.

Az ó-szónyi uradalom területén az ó-szöny—füzitői országtuttól délre elterülő Pannonia dülőben 1902. évben kőszedés alkalmával igen érdekes feliratos faragványokkal diszitett követ találtak, mely ajándékozás folytán egyleti muzeumunkba került. Az egyesület nem késett a követ lefényképeztetni, hogy képben is bemutathassa.

A kő 78 cm. hosszú, 60 cm. széles és 20 cm. vastag szabályos négyszögü szemcsés mészkő; egyik oldalán jobbra néző hal, kecskefejvel, nyakán bőségszaruval, előtte egy fejjel lefelé uszó hal. A domborműben kidolgozott jelkép alatt következő felirat olvasható:

VE XILLATIO
LEG - XIIIIGM.

A kő másik oldalán babérkoszorúval bekerített alvó oroslán látható; ez alatt pedig vonalakkal jelzett négyszög, melyen talán szintén volt felirat, de ez ma már fel nem ismerhető.

A vexillatio valamely legionak egy zászló (vexillum) alatt egyesített bizonyos segédcsapata volt. Itt a XIV. legio egy ily segédcsapatáról van szó, melynek jelvénye a kecskefejű hal, a legio signuma pedig a koszorúval bekerített oroslán volt.

A XIV. legio állomáshelye Carnuntum (Petronell) vala, de úgy látszik bizonyos ideig Bregetiumban is tartózkodott valamely csapata.

Milch Ármin.



Faint Title

Faint text block, possibly a preface or introduction, consisting of several lines of centered text.

PART I

Faint text block, likely the beginning of the first section.

Faint text block, continuing the first section.

Faint text block, possibly a concluding line for the first section.

TARTALOM.

	Oldal
1. Titkári jelentés 1901. évről	3
2. Titkári jelentés 1902. évről	6
3. A muzeum 1901. és 1902. évi gyarapodása	9
4. Ásatások	14
5. Pénztári állapot 1901. és 1902. évben	15
6. Tisztviselők és tagok névsora	19
7. Komárommegye őskora	24
8. A monostori ásatás	39
9. Feliratos emlékek	45



